

УДК 334.012.63/.64:355(477)

DOI: <https://doi.org/10.32782/1814-1161/2023-3-10>

Кобеля-Звір М.Я.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри підприємництва, торгівлі та логістики
Львівського торговельно-економічного університету

Звір Ю.В.

аспірант кафедри підприємництва, торгівлі та логістики
Львівського торговельно-економічного університету

Kobelya-Zvir Maryana

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at the Department of Entrepreneurship,
Trade and Logistics
Lviv University of Trade and Economics

Zvir Yurii

Postgraduate Student at the Department of Entrepreneurship,
Trade and Logistics
Lviv University of Trade and Economics

ОСОБЛИВОСТІ ЕКСПЕРТНОГО ВІДБОРУ ГРАНТОВИХ ЗАЯВОК

FEATURES OF EXPERT SELECTION OF GRANT APPLICATIONS

У статті наголошено: щоб отримати грантові безповоротні ресурси, потенційним грантоотримувачам необхідно сформувавши пакет документів та надіслати його на участь у грантовій програмі/конкурсі, щоб взяти участь у відборі, після чого проектна пропозиція проходить декілька етапів відбору. Акцентовано на тому, що потенційним заявникам необхідно знати особливості конкурсного відбору заявок, щоб врахувати всі тонкощі при формуванні аплікаційного пакета документів. У дослідженні проаналізовано особливості експертного оцінювання грантових заявок на прикладі трьох різних за складністю грантових програм: Програми «Горизонт Європа», Програми USAID «Агро» за напрямом «Підтримка переробки зернових, олійних та бобових культур на продовольчі, кормові, промислові продукти та біопаливо» та Програми «єРобота» за напрямом «Власна справа». Щоб узагальнити підходи грантодавців до розгляду проектних пропозицій аплікантів, у статті відстежено процес розгляду та оцінювання проектних пропозицій в цих програмах. Продемонстровано класифікацію критеріїв прийнятності, за якими експерти відбирають проектні пропозиції на першому етапі. Критерії прийнятності можуть стосуватися: 1) заявників, які можуть брати участь у конкурсі (їх організаційно-правової форми, терміну від дня реєстрації, виду діяльності тощо); 2) проектів, на реалізацію яких може бути надано грант (проект інституційної або проектної підтримки та ін.); 3) видів витрат, які можуть бути профінансованими коштом гранту (зокрема, гонорари учасників проекту, транспортні витрати, витрати на проектні заходи) тощо. Аби заявка, подана на конкурс, успішно пройшла цей етап відбору, необхідно, щоб вона відповідала всім трьом групам критеріїв прийнятності. Продемонстровано критерії, які беруться до уваги експертами під час другого етапу експертного розгляду заявок на прикладі Програми «Горизонт Європа», Програми USAID «Агро» за напрямом «Підтримка переробки зернових, олійних та бобових культур на продовольчі, кормові, промислові продукти та біопаливо» та Програми «єРобота» за напрямом «Власна справа». Підсумовано: щоб бути підтриманою, заявка має пройти всі етапи конкурсного відбору. Таких етапів може бути кілька, в залежності від специфіки програми чи конкурсу. Найчастіше це такі етапи: технічний відбір, оцінювання заявок експертами та переговори із заявниками, або ж презентація проектів і ухвалення остаточного рішення.

Ключові слова: гранти, грантова заявка, гранти Програми «Горизонт Європа», гранти USAID, гранти «єРобота», експертний відбір, грантова допомога, грантова підтримка.

The article emphasizes that in order to receive non-refundable grant resources, potential grant recipients need to create a package of documents and send it to participate in the grant program/competition in order to participate in the selection, after which the project proposal goes through several stages of selection. It is emphasized that potential applicants need to know the features of the competitive selection of applications in order to take into account all the subtleties when forming the application package of documents. The study analyzed the peculiarities of the

expert evaluation of grant applications using the example of three grant programs of different complexity: Horizon Europe Program, USAID Agro Program in the direction of "Support for the processing of grain, oil and leguminous crops into food, fodder, industrial products and biofuel" and "eRobota" programs in the direction of "Own business". In order to generalize the approaches of grant providers to the consideration of project proposals of applicants, the article traces the process of consideration and evaluation of project proposals in these programs. The classification of acceptability criteria by which experts select project proposals at the first stage is demonstrated. Eligibility criteria may relate to: 1) applicants who can participate in the competition (their organizational and legal form, term from the date of registration, type of activity, etc.); 2) projects for the implementation of which a grant may be provided (project of institutional or project support, etc.); 3) types of costs that can be financed by the grant (in particular, fees of project participants, transport costs, costs of project activities), etc. In order for the application submitted to the competition to successfully pass this stage of selection, it is necessary that it meets all three groups of eligibility criteria. The criteria that are taken into account by experts during the second stage of the expert review of applications are demonstrated on the example of the Horizon Europe Program, the USAID Agro Program in the direction of "Support for the processing of grain, oil and leguminous crops for food, fodder, industrial products and biofuel" and "eRobota" programs in the direction of "Own business". Summarized: in order to be supported, the application must pass all stages of competitive selection. There may be several such stages, depending on the specifics of the program or competition. Most often, these are the following stages: technical selection, evaluation of applications by experts and negotiations with applicants, or presentation of projects and adoption of a final decision.

Keywords: grants, grant application, Horizon Europe program grants, USAID grants, eRobota grants, expert selection, grant assistance, grant support.

Постановка проблеми. Гранти – це безповоротні, безоплатні та цільові ресурси, які надаються на конкурсній основі. Щоб отримати ці ресурси, необхідно взяти участь у відборі. Після того, як заявник сформує пакет документів та надішле його на участь у грантовій програмі/конкурсі, проектна пропозиція проходить декілька етапів відбору. Потенційним заявникам необхідно знати особливості конкурсного відбору заявок, щоб врахувати всі тонкощі при формуванні аплікаційного пакета документів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням особливостей грантових заявок та закономірностей успіху проектних пропозицій займалися ряд науковців. Серед них: Димченко О.В., Єсіна В.О., Матвєєва Н.М., Ольховська М.А., Матвіїшин Є., Музичук О. та інші.

Димченко О.В., Єсіна В.О., Матвєєва Н.М., Ольховська М.А. зазначали: «Велике значення на позитивний результат оцінки грантової заявки і, як наслідок, фінансування її, здійснює саме вдала та якісна підготовка грантової заявки. Проект, що заслуговує фінансування, має бути ясним і чітким, містити фактичні матеріали, бути важливим, ефективним, реалістичним, економічним, актуальним, відповідати інтересам донора» [5]. Розглянуто труднощі та перепони, пов'язані з розробкою якісних заявок, які б мали шанс на високу оцінку від експертного кола [3: 4].

Матвіїшин Є., Музичук О. зробили висновок: підготовка грантової проектної пропозиції є складним набором робіт, що доцільно розглядати як окремий проект [2]. Типові помилки в грантових заявках багаторазово висвітлювалися представниками фондів та програм [10]. Разом із тим, слід наголосити, що у зазначених працях не відображені особливості експертного оцінювання проектних пропозицій.

Метою дослідження є проаналізувати особливості експертного оцінювання грантових заявок на прикладі трьох різних за складністю грантових програм: Програми «Горизонт Європа» [12], Програми USAID «Агро» за напрямом «Підтримка переробки зернових, олійних та бобових культур

на продовольчі, кормові, промислові продукти та біопаливо» [9] та Програми «еРобота» за напрямом «Власна справа» [1]; узагальнити підходи грантодавців до розгляду проектних пропозицій аплікантів.

Виклад основних результатів дослідження. Процес розгляду проектних пропозицій розпочинається з перевірки дотримання формальних вимог грантодавця. На даному етапі представниками донора беруться до уваги критерії прийнятності – це вимоги, виконання яких є обов'язковою умовою отримання гранту. Критерії прийнятності можуть стосуватися:

1) заявників, які можуть брати участь у конкурсі (їх організаційно-правової форми, терміну від дня реєстрації, виду діяльності тощо);

2) проектів, на реалізацію яких може бути надано грант (проект інституційної або проектної підтримки та ін.);

3) видів витрат, які можуть бути профінансованими коштом гранту (зокрема, гонорари учасників проекту, транспортні витрати, витрати на проектні заходи) тощо.

Аби заявка, подана на конкурс, успішно пройшла цей етап відбору, необхідно, щоб вона відповідала всім трьом групам критеріїв прийнятності [10].

Опишемо особливості першого етапу розгляду проектних пропозицій на прикладі трьох різних за складністю грантових програм: Програми «Горизонт Європа» [12], Програми USAID «Агро» за напрямом «Підтримка переробки зернових, олійних та бобових культур на продовольчі, кормові, промислові продукти та біопаливо» [9] та Програми «еРобота» за напрямом «Власна справа» [1].

Критерії прийнятності Програми «Горизонт Європа». Проектна пропозиція повинна подаватися через онлайн-систему подання до кінцевого терміну дзвінка; бути заповненою – форма заявки заповнена правильно, усі розділи частин А та В заповнені, усі додатки та супровідні документи надані; заявка повинна бути читабельною, доступною і придатною для друку. Крім того, пропозиція має відповідати обмеженню сторінок, указаному

у формі заявки. Важливо, щоб зміст пропозиції відповідав опису теми. Необхідно, щоб у проєкті брали участь представники з відповідних країн. Додаткові критерії залежать від програми чи конкретної теми (тобто мінімальний склад консорціуму, тип учасника, географічне розташування проєктної діяльності, координатор із країни ЄС тощо). Загалом більшість програм фінансування ЄС вимагають, щоб учасники (бенефіціари та афілійовані особи) були юридичними особами (державні або приватні органи, включаючи міжнародні організації) і вимагають заснування в одній із прийнятних країн, тобто: держава-член ЄС; країни, що не входять до ЄС: Ісландія, Ліхтенштейн і Норвегія – якщо вони вибрали участь у програмі; асоційовані країни (країни, які приєдналися до програми фінансування шляхом сплати внеску) [11; 12].

З представників бізнесу на грант можуть претендувати представники МСП. Згідно з рекомендаціями Європейської комісії до категорії «Малі та середні підприємства (МСП)» належать ті, які відповідають таким критеріям: кількість працівників – до 250 осіб, річний дохід – до 50 млн євро та/або річний баланс – до 43 млн євро. Своєю чергою, МСП поділяються на мікро-, малі та середні підприємства.

Варто зазначити, що майже всі програми мають додаткові критерії, які розширюють або звужують групу суб'єктів, які можуть подати заявку. Крім того, учасники мають бути зареєстровані в Реєстрі учасників (обов'язково для бенефіціарів, афілійованих осіб та асоційованих партнерів) і бути підтверджені Центральною службою перевірки до моменту підписання гранту (обов'язково для бенефіціарів та афілійованих осіб). Більшість конкурсів на отримання грантів ЄС націлені на консорціуми з кількома бенефіціарами, що складаються з учасників із різних країн, щоб збільшити додану вартість ЄС, сприяти співпраці між організаціями в різних країнах, підвищити якість заявок і забезпечити чесну конкуренцію та рівні можливості в усьому ЄС [11].

Критерії прийнятності Програми «АГРО» за напрямом «Підтримка переробки зернових, олійних та бобових культур на продовольчі, кормові, промислові продукти та біопаливо». Проєкт АГРО заохочує подання концепцій від організацій, які відповідають вищезазначеним критеріям прийнятності та демонструють наступне: заявниками можуть бути суб'єкти підприємницької діяльності, офіційно зареєстровані в Україні,

засновані та такі, що визнаються відповідними українськими органами влади і дотримуються українського законодавства, усіх чинних норм цивільного права та Податкового кодексу України, які планують розпочати або розширити переробку зернових, олійних та бобових культур на продовольчі, кормові, промислові продукти та/або біопаливо, розташовані у будь-якій області України (за винятком тимчасово окупованих територій). Заявники повинні мати принаймні 5 років досвіду виконання завдань, що є релевантними пропонованій діяльності або тих, які будуть сприяти виконанню завдань проєкту. Кандидати повинні продемонструвати успішність попередньої роботи в частині виконання плану роботи та досягнення очікуваних результатів. Заявники повинні мати відповідні технічні ресурси та організаційну спроможність для здійснення діяльності в межах субгрантового проєкту. Програма АГРО не зможе підтримувати підприємства, об'єкти яких на момент розгляду заявки розташовані ближче 50 км до лінії зіткнення (бойових дій). Співфінансування заявника повинно бути від 20% до 50% від загального бюджету проєкту [9].

Критерії прийнятності для заявників у Програмі «єРобота» за напрямом «Власна справа». У програмі можуть брати участь фізичні особи або підприємці віком старше 18 і молодше 65 років, які не перебувають і не провадять господарську діяльність на тимчасово окупованій території України та які не провадять господарську діяльність на території Росії; які не перебувають під санкціями; щодо яких не порушено справи про банкрутство; щодо яких відсутнє рішення суду про притягнення до кримінальної відповідальності за корупцію; які не мають заборгованості перед бюджетом; які мають добру кредитну історію; суб'єкти, які не ведуть діяльність на територіях, що входять у Перелік територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією, затверджений наказом Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України від 22 грудня 2022 року № 309 [8]; суб'єкти господарювання, які не ведуть діяльність у сфері, що належить до Переліку видів діяльності, за якими безповоротна державна допомога у формі мікрогрантів/грантів на створення або розвиток власного бізнесу фізичним особам та фізичним особам – підприємцям не надається; фізичні особи, у яких дійсний паспорт громадянина України, та особи, які не є публічними діями [1; 7].

Таблиця 1

Граничні значення МСП відповідно до класифікації Європейської комісії станом на 1 січня 2005 р.

Тип підприємства	Кількість персоналу	Річний дохід, млн євро	або	Річний баланс, млн євро
Середнє підприємство	< 250	≤ 50		≤ 43
Мале підприємство	< 50	≤ 10		≤ 10
Мікропідприємство	< 10	≤ 2		≤ 2

Джерело: розроблено на основі [11]

Щоб бути підтриманою, заявка має пройти всі етапи конкурсного відбору. Таких етапів може бути кілька, в залежності від специфіки програми чи конкурсу. Найчастіше це такі етапи: технічний відбір, оцінювання заявок експертами та переговори із заявниками, або ж презентація проектів і ухвалення остаточного рішення. Розглянемо особливості експертного відбору проектних пропозицій на прикладі трьох різних за складністю грантових програм: Програми «Горизонт Європа» [12], Програми USAID «Агро» за напрямом «Підтримка переробки зернових, олійних та бобових культур на продовольчі, кормові, промислові продукти та біопаливо» [9] та Програми «єРобота» за напрямом «Власна справа» [1].

Процес розгляду та оцінювання проектних пропозицій Програми Horizon Europe. Для оцінювання проектних пропозицій, які подаються на конкурси в межах Програми «Горизонт 2020», Європейська комісія запрошує експертів із числа науковців та висококваліфікованих спеціалістів різних галузей науки з різних країн світу. Експертів можуть залучати, зокрема, до: незалежного експертного оцінювання проектних пропозицій; здійснення контролю за виконанням поточних проектів; оцінювання програм із досліджень та інновацій. Перед початком процесу оцінювання оцінювачі проінформовані про: процеси та процедури оцінки (включаючи критерії присудження), зміст тем, що розглядаються, необхідність оцінювати пропозиції, коли вони були подані, а не їхній потенціал у разі внесення певних змін. Для зовнішніх експертів: умови їх контракту (конфіденційність, неупередженість, конфлікт інтересів, виконання завдань і затвердження звітів, штрафи за невиконання тощо) [11; 12].

Процес розгляду заявок складається з: індивідуальної оцінки, розгляду консенсусною групою та панельної перевірки, а також інтерв'ю або ж слухання.

1. Індивідуальна оцінка. Під час індивідуального оцінювання оцінювачі працюють індивідуально. Кожен оцінювач виставляє оцінку за кожним критерієм із пояснювальними коментарями та готує індивідуальний звіт про оцінку. Пропозиції зазвичай оцінюють принаймні три окремі оцінювачі (для деяких програм і типів заходів може бути достатньо двох; для багатьох – п'яти). Оцінювачі також повинні вказати, чи вважають вони, що пропозиція: виходить за межі або містить питання безпеки, які потребують додаткового вивчення.

2. Консенсусна група. Після індивідуальної оцінки всі оцінювачі, які оцінювали пропозицію, збираються в консенсусну групу, щоб узгодити спільну позицію щодо коментарів і балів. Для консенсусних груп, що складаються із зовнішніх експертів, групі, як правило, допомагатиме член персоналу Органу, що надає гранти, який виконуватиме функції модератора, щоб: шукати консенсус неупереджено і забезпечити справедливу оцінку кожної пропозиції відповідно до критеріїв присудження.

3. Панельна перевірка. Після етапу консенсусу оціночний комітет (комісія) бере на себе роботу та

обговорить пропозиції з приводу того, як: досягти згоди щодо балів і коментарів для всіх пропозицій, оцінених разом, перевіряючи послідовність оцінок. Якщо необхідно, то варто: запропонувати новий набір оцінок або переглянути коментарі та вирішити випадки, коли оцінювачі не змогли дійти згоди; ранжувати пропозиції, що перевищують порогове значення, і встановлювати пріоритет для пропозицій із однаковим балом. Оціночний комітет рекомендуватиме порядок пріоритетності для пропозицій із однаковими балами, використовуючи процедуру, викладену в умовах конкурсу.

4. Інтерв'ю/слухання. Якщо це передбачено умовами конкурсу, оціночна комісія (комісія) може організувати співбесіди/слухання. У цьому випадку запрошення надсилаються координаторам надпорогових пропозицій (а інколи також тим, хто має бали вище індивідуальних порогів, але нижче загального кваліфікаційного порогу). Співбесіди/слухання можуть проводитися дистанційно або на місці в Брюсселі. Питання, які ставитимуться, будуть визначені панеллю заздалегідь і надіслані всім у межах пропозицій. Співбесіди/слухання будуть використані з метою отримання додаткової інформації для уточнення пропозицій і допомоги комісії у формуванні остаточного рейтингового списку та оцінки. Вони не можуть служити для зміни пропозицій або додавання відсутньої інформації.

На основі звіту та рейтингового списку, наданого оціночним комітетом, Орган, що надає гранти, переглядає результати оцінювання, складає остаточний рейтинговий список та інформує учасників. Кількість пропозицій у списку залежить від наявного бюджету. Якщо доступний бюджет надто малий для фінансування всіх пропозицій, що перевищують порогове значення (як правило, це відбувається через те, що гранти ЄС значно перевиплачені), деякі пропозиції можуть включатися до резервного списку. Потім їм буде запропоновано фінансування, якщо проект із вищою оцінкою не буде реалізовано або з'являться додаткові кошти. Пропозиції нижче порогової кількості відхилитимуться. Учасники будуть проінформовані (через координуючу організацію) про результати оцінки [11; 12].

Процес розгляду та оцінювання проектних пропозицій Програми «АГРО». Заявки, що надходять на участь у грантовому конкурсі, оцінюються у два етапи: на першому етапі заявники подають концепцію проекту, якщо концепція проекту буде прийнята, заявника попросять подати більш детальну заявку. Усі концепції та заявки розглядаються комітетом внутрішніх експертів, який складатиметься з технічних працівників проекту АГРО, а їхні рекомендації можуть перевірятися більшою за складом групою. Концепції проектів оцінюються за наведеними нижче критеріями: чи відповідає організація вимогам прийнятності, чи запропонований проект відповідає цілям АГРО, чи може заявник забезпечити співфінансування від 20% до 50% загального бюджету та надати об'єктивну інформацію про

Критерії для оцінки повних заявок організацій, чий концепції проектів відібрані на першому етапі

Назва показника	Критерії оцінювання	Рейтинг (бали)
А	Техніко-економічне обґрунтування проекту, вплив на розвиток сектору, технічний підхід та залучення GESI	50
В	Управлінський та програмний потенціал	20
С	Економічна ефективність, бюджет проекту та співфінансування	30
	Загалом	100

Джерело: розроблено на основі [9]

характер і джерело потенційного внеску зі свого боку, чи запитувана сума фінансування співмірна з потенційним впливом проекту, чи відображає концепція проекту відповідний досвід роботи організації у даній сфері, чи враховані аспекти гендерної рівності та соціальної інклюзії (GESI) в запропонованій концепції проекту [9]. Для оцінки повних заявок організацій, чий концепції проектів відібрані на першому етапі, застосовуватимуться більш конкретні критерії.

Складові цих критеріїв оцінки більш повно описані нижче.

А. Техніко-економічне обґрунтування проекту, вплив на розвиток сектору, технічний підхід та залучення GESI: якість та реалістичність заявки з точки зору життєздатності запропонованого технічного підходу (тобто можна обґрунтовано очікувати, що запропонований технічний підхід принесе очікувані результати), відповідність запропонованої методології, інноваційність та робочий план. Технічний підхід повинен безпосередньо сприяти досягненню очікуваних результатів програми субгранту, а також його можна оцінити, використовуючи показники та очікувані результати Програми АГРО. Результати субгранту мають сприяти досягненню загальної мети АГРО – покращити доступ ММСГ до сучасних каналів збуту та задовольнити потреби місцевих сільськогосподарських виробників у збільшенні обсягів продажу виготовленої продукції. Запропонована діяльність буде оцінена відповідно до потреб ринку і безпосереднього впливу на розбудову сектору переробки зернових, олійних та бобових культур на продовольчі, кормові, промислові продукти та/або біопаливо і, як наслідок, збільшення внутрішньої переробки української сировини на продукти з вищою доданою вартістю, покращення доступу до таких продуктів. Робочий план проекту має бути реалістичним з точки зору часу та запропонованого бюджету. Також оцінюватимуться запропоновані механізми моніторингу та оцінки з об'єктивно вимірюваними показниками: те, наскільки запропонована діяльність відповідає потребам ринку і безпосередньо впливатиме на розбудову сектору переробки зернових, олійних та бобових культур на продовольчі, кормові, промислові продукти та/або біопаливо та, відповідно, збільшення внутрішньої переробки української сировини на продукти з вищою доданою вартістю, покращення доступу до таких продуктів переробки для спо-

живачів внутрішнього ринку України та/або експортних ринків, відбудови зруйнованих у ході війни ланцюгів постачання та каналів збуту для виробників зернової сировини, створення нових робочих місць для жінок, тимчасово переміщення осіб та представників вразливих груп населення, підвищення продуктивності та якості продукції в секторі переробки зернових, олійних та бобових культур; ступінь, до якого ця діяльність буде прямо чи опосередковано стимулювати інші організації реплікувати, розвивати або впроваджувати заходи, що сприяють досягненню цілей субгрантової діяльності; МСП, які планують започаткувати діяльність у межах субгранту і зможуть запропонувати більші обсяги переробки зернових, олійних та бобових культур, матимуть перевагу під час розгляду заявок; ступінь врахування запропованою діяльністю аспектів гендерної рівності та соціальної інтеграції, створення можливостей для жінок і чоловіків, молоді, ВПО, людей із обмеженими можливостями, етнічних меншин та інших [9].

В. Управлінський та програмний потенціал: докази спроможності Заявника здійснювати запропоновані види діяльності та зміцнювати сектор переробки зернових, олійних та бобових культур на продовольчі, кормові та промислові групи, а також демонстрації вищенаведених категорій бенефіціарів проекту. Заявка повинна продемонструвати ефективність організації з точки зору внутрішньої структури, технічної спроможності та ключового персоналу. Будь ласка, додайте до заявки резюме кандидата на посаду Координатора проекту, а також резюме інших кандидатів для їхньої оцінки. Крім того, організація повинна продемонструвати належну спроможність щодо управління фінансами. Оцінка базуватиметься головним чином на «послужному списку», репутації та досягненнях самої організації [9].

С. Економічна ефективність, бюджет проекту та співфінансування: наскільки планування і розпорядження бюджетом є чітким і обґрунтованим та відображає найефективніше використання організаційних та субгрантових ресурсів для досягнення цілей субгрантової діяльності. Бюджет проекту повинен містити детальний кошторис і пояснення витрат для кожної категорії. Заявник має продемонструвати потенціал розвитку фінансових ресурсів, необхідних для здійснення субгрантової діяльності, а також наявність персоналу для здійснення такої діяль-

ності. Також будуть оцінюватися співвідношення між частками співфінансування з боку заявника та АГРО, джерела фінансування, обґрунтування, повнота та доцільність витрат. Заявки, що демонструватимуть значне співфінансування з боку заявника (більше 50% від загального бюджету проекту), отримають вищу оцінку [9].

Процес розгляду та оцінювання бізнес-планів Програми «ЄРобота». Рішення про надання мікрогранту приймається Державним центром зайнятості протягом 15 робочих днів із дня кінцевого строку подання заяв на основі інформації уповноваженого банку, яка включає результати перевірки ділової репутації отримувача та відомостей, зазначених у заяві, а також оцінку співбесіди з отримувачем, проведеної регіональними центрами зайнятості. Порядок обміну та передачі документів між уповноваженим банком та Державним центром зайнятості визначається договором про взаємодію. Порядок проведення оцінювання заяв, критерії оцінювання та необхідна кількість балів (оцінка) для прийняття рішень Державним центром зайнятості визначаються Мінекономіки. Мікрогранти надаються отримувачам із найбільшою кількістю балів.

Після формування переліку заяв, перевірки ділової репутації та відомостей, зазначених у заяві, уповноважений банк надсилає їх до Державного центру зайнятості в електронній формі для подальшої передачі регіональному центру зайнятості. Регіональний центр зайнятості проводить особисту співбесіду з отримувачем та надсилає результати співбесіди до Державного центру зайнятості. Державний центр зайнятості забезпечує прийняття рішень про надання мікрогрантів та інформування отримувачів про прийняте рішення відповідно до договору про взаємодію [1].

Уповноважений банк засобами програмного забезпечення за допомогою інформаційних джерел, що ним використовуються у діяльності, проводить перевірку ділової репутації та відомостей, зазначених у заяві. Перевірка ділової репутації здійснюється за критеріями, визначеними Мінекономіки, зокрема: корупційні дії; наявність судових справ, зокрема кримінальних проваджень, у яких отримувач є обвинуваченим, підозрюваним або засудженим; відкриті виконавчі провадження, в яких отримувач є боржником; перебування особи у процесі провадження у справі про банкрутство; наявність податкового боргу, арешту майна; шахрайство; санкційні списки тощо.

Заяви, які за результатами перевірки уповноваженим банком набрали 99 та більше балів за сумою критеріїв, визначених Мінекономіки, підлягають подальшому розгляду Державною службою зайнятості. Регіональний центр зайнятості проводить особисту співбесіду з отримувачами, заяви яких за результатами перевірки уповноваженим банком ділової репутації та відомостей, зазначених у заяві, набрали 99 та більше балів за сумою критеріїв, визначених Мінекономіки, та надсилає результати співбесіди до Державного центру зайнятості.

Регіональним центром зайнятості під час проведення співбесіди з отримувачем виставляються бали відповідно до критеріїв, визначених Мінекономіки, від 0 до 50. Бали, виставлені регіональним центром зайнятості, додаються до балів, встановлених уповноваженим банком, для визначення підсумкового бала. До розгляду Державним центром зайнятості допускаються бізнес-плани, які за результатами оцінювання набрали підсумковий бал – 130 балів та більше.

У разі відсутності підстав для відмови у наданні мікрогранту Державний центр зайнятості ухвалює рішення, яке оформлюється наказом, про надання мікрогрантів отримувачам, які набрали найбільшу сукупну кількість балів, у межах наявної граничної суми мікрогрантів, визначеної Мінекономіки [6; 7].

Висновки. З проведених досліджень можна зробити висновок: щоб бути підтриманою, заявка має пройти всі етапи конкурсного відбору. Таких етапів може бути кілька, в залежності від специфіки програми чи конкурсу. Найчастіше це такі етапи: технічний відбір, оцінювання заявок експертами та переговори із заявниками, або ж презентація проектів і ухвалення остаточного рішення.

Перший етап – формальна перевірка. Під час цього етапу відбору зазвичай представники донора перевіряють формальну відповідність проекту умовам конкурсу: чи підходить проект за темою конкурсу або грантової програми; чи містяться в аплікаційному пакеті всі необхідні документи; чи подані вони відповідно до вимог грантодавця; чи подані у граничні терміни (до вказаних дедлайнів); чи поданий пакет документів відповідною мовою (або наявність перекладу окремих документів); чи відповідає поданий заявником пакет документів зазначеним у переліку вимогам донора. За результатами перевірки проектів на першому етапі відбору грантодавець приймає рішення: пропустити проект на наступний етап чи відхилити з причини невідповідності критеріям.

Другий етап – етап експертного оцінювання. Під час цього етапу заявка проходить оцінювання кількома експертами (зазвичай 3-5 фахівців). До оцінювання проектних заявок кожен експерт підходить комплексно; ознайомлюється з усім пакетом документів, ретельно вивчає змістову, фінансову частину проекту та додатки.

Третій етап – етап узгодження. На цьому етапі можуть відбуватися: спільні зустрічі експертів задля пошуку спільного знаменника по кожному проекту; переговорні процедури з майбутніми координаторами проектів із метою необхідних уточнень, доповнень; презентації та пітчінги проектів; засідання Наглядових рад фондів тощо.

Після завершення всіх необхідних процедур грантодавець формує остаточний рейтинговий реєстр проектних заявок. Фінансову підтримку мають шанс отримати ті проекти, які набрали найбільше балів. З огляду на отримані результати досліджень доцільно в майбутньому дослідити співвідношення підтриманих проектних пропозицій до поданих на участь у грантових конкурсах та визначити основні закономірності.

Бібліографічний список:

1. Грант на власну справу. Програма «eРобота». URL: <https://diia.gov.ua/services/grant-na-vlasnu-spravu> (дата звернення: 16.08.2023).
2. Матвішин Є., Музичук О. Проектний підхід до підготовки грантової заявки на участь у програмі транскордонного співробітництва «Польща-Україна». *Науковий вісник «Демократичне врядування»*. 2011. Вип. 8. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2022/feb/26926/matvijishyn.pdf> (дата звернення: 20.08.2023).
3. Кобеля-Звір М.Я. Грантова підтримка агробізнесу в умовах війни: можливості, переваги, труднощі. *Агросвіт*. № 14. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/agrosvit/issue/view/85/61> (дата звернення: 22.08.2023).
4. Кобеля-Звір М.Я. Використання грантових інструментів державної програми підтримки підприємництва eРобота для посилення конкурентоспроможності бізнесу на прикладі ММСП: перспективи і труднощі. URL: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/252> (дата звернення: 11.08.2023).
5. Димченко О.В., Єсіна В.О., Матвєєва Н.М., Ольховська М.А. Написання грантової заявки: помилки та рекомендації. URL: <http://eprints.kname.edu.ua/44901/1/4891-9718-1-SM.pdf> (дата звернення: 10.08.2023).
6. Порядок проведення оцінювання заяв, критерії оцінювання та необхідна кількість балів (оцінки) для прийняття Державним центром зайнятості рішень про надання мікрогрантів/грантів на створення або розвиток власного бізнесу. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/re38087?an=1> (дата звернення: 26.08.2023).
7. Постанова Кабінету Міністрів України № 738 від 21.06.2022 року «Деякі питання надання грантів бізнесу». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/738-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 25.07.2023).
8. Про затвердження Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією : Наказ Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/re39004?an=1&ed=2023_05_15 (дата звернення: 01.08.2023).
9. Програма USAID з аграрного і сільського розвитку (АГРО). URL: <https://mailchi.mp/6a6c9e43415a/usaid-agro-activity-in-ukraine?fbclid=IwAR3ihafNn9wnQLKfACp9C037t672p731gd5NQGUCnH-6XGx0nUb8M2UeNKpU> (дата звернення: 19.08.2023).
10. Типові помилки в грантових заявках. YouTube-канал «ЧАС ЗМІН». URL: https://www.youtube.com/playlist?list=PL_MGFQwMfnMdCrLfhbzOPGK255HYAnsvC (дата звернення: 03.08.2023).
11. Funding & Tender Portal. Find calls for proposals and tenders. URL: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/home> (дата звернення: 11.08.2023).
12. Horizon Europe. URL: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe_en (дата звернення: 29.08.2023).
- eration program "Poland-Belarus-Ukraine"]. *Scientific Bulletin "Democratic Governance"*, vol. 8. Available at: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2022/feb/26926/matvijishyn.pdf> (accessed August 20, 2023).
3. Kobelia-Zvir M. Ya. Hrantova pidtrymka ahrobiznesu v umovakh vijny: mozhlyvosti, perevahy, trudnoschi [Grant support for agribusiness in wartime conditions: opportunities, advantages, difficulties]. *Agrosvit*, no. 14. Available at: <https://www.nayka.com.ua/index.php/agrosvit/issue/view/85/61> (accessed August 22, 2023).
4. Kobelia-Zvir M. Ya. Vykorystannia hrantovykh instrumentiv derzhavnoi prohramy pidtrymky pidpriemnytstva ieRobota dlia posylennia konkurentospromozhnosti biznesu na prykladi MMSP: perspektyvy i trudnoschi [The use of grant tools of the state program to support entrepreneurship is Work to strengthen business competitiveness on the example of MSMEs: prospects and difficulties]. Available at: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/252> (accessed August 11, 2023).
5. Dymchenko O. V., Yesina V. O., Matvieieva N. M., Olkhovska M. A. Napysannia hrantovoi zaiavky: pomylyky ta rekomendatsii [Writing a grant application: mistakes and recommendations]. Available at: <http://eprints.kname.edu.ua/44901/1/4891-9718-1-SM.pdf> (accessed August 10, 2023).
6. Poriadok provedennia otsiniuvannia zaiav, kryterii otsiniuvannia ta neobkhdna kilkist baliv (otsinky) dlia pryjniattia Derzhavnym tsentrom zajniatosti rishen pro nadannia mikrohrantiv/hrantiv na stvorennia abo rozvytok vlasnoho biznesu [The procedure for evaluating applications, evaluation criteria and the required number of points (evaluations) for the State Employment Center to make decisions on providing micro-grants/grants for the creation or development of ones own business]. Available at: <https://ips.ligazakon.net/document/re38087?an=1> (accessed August 26, 2023).
7. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 738 vid 21.06.2022 roku "Deiaki pytannia nadannia hrantiv biznesu" [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 738 of June 21, 2022 "Some issues of granting business grants"]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/738-2022-%D0%BF#Text> (accessed July 25, 2023).
8. Pro zatverdzhennia Pereliku terytorij, na iakykh vedutisia (velysia) bojovi dii abo tymchasovo okupovanykh Rosijskoiu Federatsiieiu. Nakaz Ministerstva z pytan reintehratsii tymchasovo okupovanykh terytorij Ukrainy [On the approval of the List of territories on which hostilities are (were) conducted or temporarily occupied by the Russian Federation. Order of the Ministry on Reintegration of the Temporarily Occupied Territories of Ukraine]. Available at: https://ips.ligazakon.net/document/view/re39004?an=1&ed=2023_05_15 (accessed August 1, 2023).
9. Prohrama USAID z ahrahnoho i silskoho rozvytku (AHRO) [USAID Program on Agrarian and Rural Development (AGRO)]. Available at: <https://mailchi.mp/6a6c9e43415a/usaid-agro-activity-in-ukraine?fbclid=IwAR3ihafNn9wnQLKfACp9C037t672p731gd5NQGUCnH-6XGx0nUb8M2UeNKpU> (accessed August 19, 2023).
10. Typovi pomylyky v hrantovykh zaiavkakh. YouTube-kanal "ChAS ZMIN" [Typical mistakes in grant applications. YouTube channel "TIME OF CHANGES"]. Available at: https://www.youtube.com/playlist?list=PL_MGFQwMfnMdCrLfhbzOPGK255HYAnsvC (accessed August 3, 2023).
11. Funding & Tender Portal. Find calls for proposals and tenders. Available at: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/home> (accessed August 11, 2023).
12. Horizon Europe. Available at: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe_en (accessed August 29, 2023).

References:

1. Hrant na vlasnu spravu. Prohrama "ieRobota" [Grant for own business. "eRobota" program]. Available at: <https://diia.gov.ua/services/grant-na-vlasnu-spravu> (accessed August 16, 2023).
2. Matviishyn Ye., Muzychuk O. (2011) Proiektnyj pidkhid do pidhotovky hrantovoi zaiavky na uchast u prohrami transkordonnoho spivrobotnytstva "Polscha-Ukraina" [Project approach to the preparation of a grant application for participation in the cross-border coop-